

A szabad róák világa

Angliai és skóciai útjegyzetek I.

Angliáról sok mindent mondtak már. Hogy mindig ködös, mindig esős, hogy bámulatos a gyepszönyege és érthetetlen az emberek ragaszkodása a monarchiához. Ezek közül az igazságok közül saját élményeim sokat megcáfoltak. Jártam Angliában, amikor harminc egy-néhány fokos volt a meleg, hónapok óta nem esett az eső. Láttam a Hyde-parkban csomós, sárga gyepszönyeget és karvas-tagságú repedést a földben. Megtudtam, hogy köd azóta nincs London felett mióta kiiktatták a kőszén-tüzelést. Harmadik utam a szigetvilágba azonban újra meghatározta számomra Angliát. Ez pedig így történt...

Róák az utcán

Első londoni napom reggelén Simon Geikie barátommal a reggeli teánkat ittuk, amikor felfigyeltem hogy a hatalmas kandúrmacska felpattan s a ház utcafelőli frontja félköríves nagy ablaka párkányára ugrik s borzolja a szőrét.

- A szomszéd macskája? - kérdezem Simont.

- Óh, nem - Nálunk a macska nem kóboroghat, mert elkapják a sintérek.

- Kutyá?
- Kóbor kutyá sincs, mert azokat is elkapják a sintérek. Nálatok talán másképp van.

Nem kívánom kifejteni Simonnak, hogy ez nálunk, hogy van, mert ha elmesélem, hogy esténként milyen nagy kutyafalkák tartják megszállva a várost, hogy az emberek félnek az utcán közlekedni, meg fog dicsérimi szárnyaló fantáziámért.

A macska közben kurrog, fűj, körmöli a párkányt. Simon, zavartalanul issza a teáját, oda se figyel a macska produkciójára.

- Áh, csak a róka, - mondja, majd arcomra kirajzolódott megdöbbenést látva hozzáteszi: - A kukázó róka.

Felállok s az ablak felé megyek. Nem húzom el a függő-

gönyt, csak úgy nézelődöm. Valóban egy róka. Borítgatja a kukákat, s válogatja a jobb falatokat. Van miből. A kertvárosi angolok életmódja elég pazarló, hogy a róka válogatós lehessen.

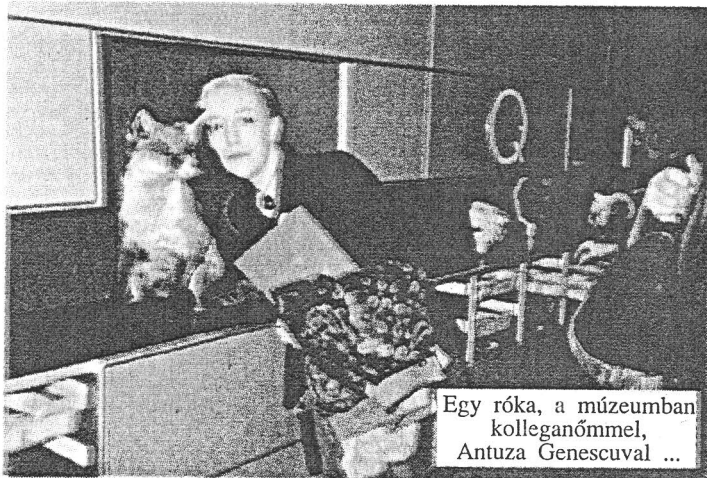
Simon érdeklődésemet látva magyaráz.

- Angliában a róka védett állat. Csak a királyi család, meg a főnemesség előjoga a rókavadászat. Gondolom ezt tudod. Csakhogy az utóbbi fél évszázadban Angliában a farmok gyökeresen átalakultak. Nincs már a ház körül kapir-

fészkelnek a róák, London központjái.

- De ott elég zajos lehet. Hiszen ezek a vonatok gyakran dübörögnek arra.

- Úgy van, de a róák megtanulták a menetrendet. Csak úgy lehet értelmezni ezt, hogy bár ott laknak, a vonatok nem igen ütik el őket. De az már megtörtént, hogy kutyás hajtóvadászaton a róák a vonat elé vezették a kutyafalkát. Mi több: a szemeteskocsik menetrendjét is tudják, mert mielőtt a szemetesek megjönének, elpucolnak. Azt is nagyon hamar

gáló csirke, liba. Aki ezt tenyészít, annak intenzív rendszere van a keltezőgéptől a vágóhidig. Minden fém, fémketrec, a rókának esélye nincs, hogy kövér szárnyast fogjon. Vad madár fogása pedig kín, s nagy szerencse kérdése. A róka ha életben akart maradni, az emberek közelébe kellett költözzön. A nagyvárosokban ekkor sterilizálták, irtották ki a kóbor kutyákat, macskákat. A hulladék, az egyre több hulladék természetes prédaként kínálkozott. Csak beljebb kellett költözni az erdőből, ligetektől.

- Hová? Hiszen itt ház, ház mellett áll.

- A gyorsvasút mellé. Láttad, hogy ezek mind olyan bevágásokban futnak, a zajártalom csökkentése végett? Nos, ezek oldalfalain, a bokrok között

megtanulták ugyanis, hogy az emberek nem igen törődnek a rókákkal. A szemetesek viszont haragszanak, mert a kiborított kukákat nekik kell eltakarítani.

Valóban, a macska megnyugszik. A vörös bundás pedig eltűnik a ház melletti átjáró utcában.

Az utcába befordult a szemetesautó.

Az angol pub

Az angol hétköznappal a Herceghez címzett kocsmában ismerkedtem meg. Ott tartja ülést a Phoenicians csoport, amelyik meghívom volt erre az útra. Jonathan Cowie, biológus, Simon Geikie, mocsárszakértő, Tony Chester, író, Matthew Freestone matematikus, Peter

Mabey, nyugdíjas és mások a SF irodalom iránti érdeklődésben közösek. Üléseiken sok sör mellett a legújabb könyvek, filmek kerülnek vitára, de néha az élet más dolgai is. Első esténken éppen a helyi életmentő csoport működéséhez gyűjtöttek alapokat. Ez a csoport nyáron a vízpartokon teljesít szolgálatot, s olyan önkéntesekből áll, akik felszerelését a helyi közösségek állják.

Hogy az adománygyűjtés ne legyen csak unalmas pénzbe-gyűjtő akció, a kocsmá tulajdonosai Mark és Yarna Salter az alkalomhoz illő szórakozást biztosítottak. A fő próbatétel a férfiak sörívő versenye volt. 40 másodperc alatt egy különleges üvegből kellett kiinni mintegy másfél liter sört. Az eszköz egy nagy üvegtölcsér volt, melynek alsó részében volt egy nagy gömbben a sör fele. Ez okozta a nehézséget, hisz odáig a sört kiinni egyszerű volt, de az üveggömbben a légnyomás bent tartotta a sört, amíg egy levegőbuborék a túoldalra nem került, mert akkor az egész mennyiség egyben zúdult a szerencsétlen áldozat torkába, arcába. A trükk azoknak sikerült csak, akik úgy tartották az eszközt, hogy a légbuborékok kis adagba hatoljanak csak be, s így inni tudják szinte folyamatosan a sört. Ez a Főnecsiak közül Tony Chester írónak sikerült.

A fogadások, az ugratások légkörében lezajlott versenyt állófogadás koronázta, ahol sokféle tengeri különlegességgel is megismerkedhetett egy ilyen szárazföldi, mint én. A legérdekesebb azonban az volt, hogy a kocsmában igazi részegzet nem láttam. Barátaim elmesélték, hogy ha valami közel áll ahhoz, hogy túllépje a határt, a barátai kötelessége, hogy elviggék. A pub ezért inkább klub, közösségi találkozóhely mint kocsmá. Csak este nyit, a munkaidő vége után, amikor mindenki hazament, evett, s fél tízenegykor csengőszó jelzi: vége. A második csengőszó után a csapos nem vesz fel több rendelést, s a harmadik csengéttel szigorúan zárnak. Csak így van rend és fegyelem, magyarázzák. Csak így marad a pub kellemes hely, ahova egy-két pohár sörre, s egy kis eszmecsere érdemes betérni. Csak így marad a közösség igazi közösségnek, ahol az ismeretlen bemutatják, s egy hét múlva már családtagként köszön mindenkinek.

Mandics György

A szabad rókok világa

Angliai és skóciai útjegyzetek II.

Egy klasszikus udvarház Angliában

Barátaim lakásának szinte tözsomszedságában található Anglia egyik híres udvarháza. A ma látható csupaszfal 1537-ből származik s láthatóan előző épületek faragott kődarabjait ötvözik. Az előtte álló épületek sorsa 1086-ig követhető vissza az időben. Valaha a falakat vastag repkényszőnyeg fedte, ahogyan az a múlt századi vízfestményeken látható, ma azonban az építésszek és restaurátorok lemondanak a romantikáról, a konzerválás hatékonysága javára.

Az épület déli szárnyát 1649-ben építették hozzá a régi Tudor stílusú udvarházhoz. Ez a rész már barna téglából épült a Jakab stílusú udvarházak és kastélyok modorában. A ház története, a sorozatos tulajdonosok felsorolása kisebb füzetre rúg. Mindegyik egy darab történelem. Talán a legutolsó világhíres mozzanat, hogy 1942-ben az angol - majd az amerikai titkosszolgálat egyik legféltettebb, s legjobban őrzött bázisa volt. Itt dolgozott ugyanis az a matematikusokból álló csoport, mely feltörte a német hadsereg titkos utasításainak kódját. A kémkedés története csak az ENIGMA művelet fedőnéven emlegeti, de akkor amikor Anglia élet-halál harcát vívta, majd pedig innen készítették elő a partraszállást, a német kód feltörése titka, s a feltörők helye az elsőszámú hadititok volt, amelytől emberek tízezreinek élete függött.

Az épület ma pompás kiállítások otthona, amelyek közül kiemelkedett egy helyi bútore és kézműipari kiállítás, amelyben az angliai ruhamosás, vasalás, hímfész, tézstasútés, asztalosság száznyi ügyes eszközzel ismerkedhet meg a látogató. A fő teremben egy különös Tudor-kori kazettás

mennyezet az érdekesség. Itt régi zene koncerteket szoktak tartani. Az egyik emeleti szárnyban egy modern papírmaché-szobor kiállítás látható. Peter Rush művei. Felírtam a nevét, mert érdemes. Itt találkoztam először az angolok gyilkos öniróniájával. E szobrok ugyanis úgy az angol élet mindennapjainak fonákságait, mint a nagypolitikák kegyetlen

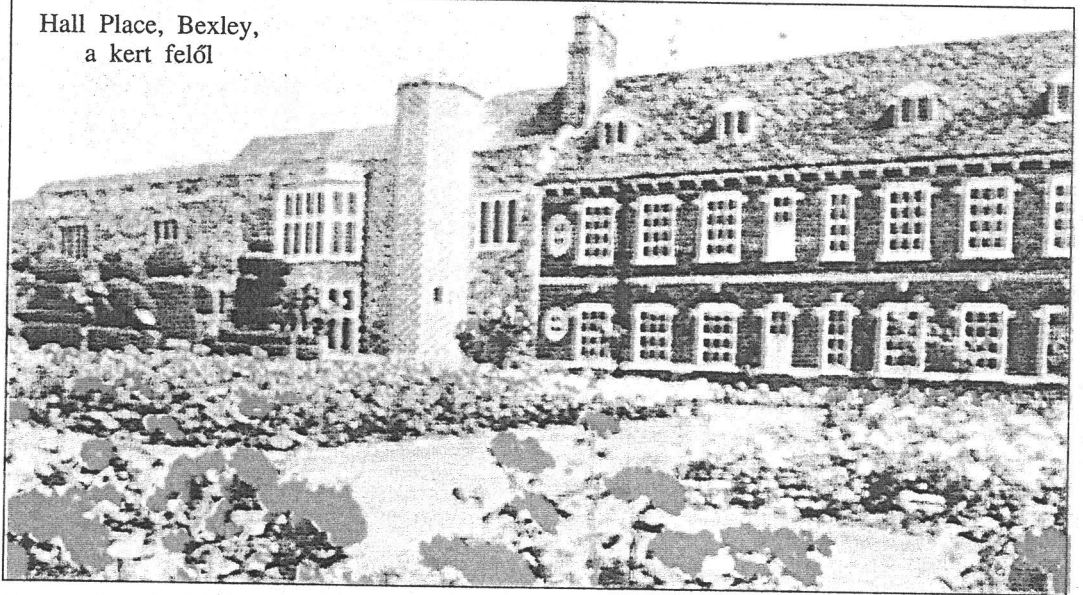
Muzeális szennyvíztisztító

Egyik szabad délutánon elautóztunk a Temze partjára, ahol megnéztük, hogyan változik múzeummá az egykori szennyvíztisztító állomás. Ez a vállalkozás egy pubbeli össze-

Lendkereke egy többemeletes épület nagyságú. A négy óriástenger Viktória királynő, Albert herceg, s a korona várományosai nevét viselte. A vezérlőterem amelyet restauráltak eredeti színeiben olyan gyönyörű, mint egy királyi bálterem. S akkor tegyük hozzá, hogy mindez magánkezdemenyezésre történt, több mérnök összefogásával, aki szabadnapjait itt tölti restaurálva a gép részeit, konzerválva, újrafestve az egykori darabokat, újraesztergályozva, pótolva a hiányzó részeket.

- Ma már elértük, hogy a kormány is felfigyelt a munkánkra, s felvette az épületet a nemzeti műemlékek listájára, - mondja Alan Roberts az egyik mérnök. - Ma már olyan állapotban van a fő csarnok,

Hall Place, Bexley,
a kert felől

őszinteséggel kigúnyolják. Például az egyik szoborpáros Margaret Thatcher miniszterelnök asszonyt és pénzügyminiszterét ábrázolja. A vaslédi bábosként dróton rángatja a minisztert, aki kalapjával kendőzi pucérságát.

A házból kilépve a gyönyörű angolkertbe megragadnak a heraldikus állatok formájára nyírt díszfák, s egy egyedülálló kertkiállítás, amely arra oktatja az angolokat, hogy tudnak szép kertet kialakítani egy mindössze pár négyzetméteres területen. A kliens megnézheti a kész művet, s mint működő gazdaságban meg is rendelheti a virágokat, a hozzávalókat, beleértve a gyepszőnyeget is. Ha pénz van, akár egyetlen délután képesek a szemétdomb helyén virágzó élőkertet kialakítani.

jövetelen kezdődött. Egyik mérnök elmondotta, hogy mi csoda csodálatos technikatörténeti remeklés a pusztuló egykori szennyvíztisztító. Az állam azonban nem fordít rá figyelmet. Van elég hatalmas múzeum, elég gond azon gyűjtemények rendben tartásával. Amikor egy pár ilyen gyűjteményt megnéztem, a kormánynak is igazat adtam. De amikor kimentünk a szennyvíztisztítóhoz, angol mérnök barátaim igazságát is be kellett ismernem. Az épület így, restaurálatlanul is gyönyörű, és sokkal jobb állapotban van, mint nálunk sok működő gyár. De hogy mit tehet a hozzáértés és a kedv, arra láttam példát a központi csarnokban, ahol valaha négy hatalmas szivattyú szívtá be London szennyét a csatornákból, s küldte a nagy medencékbe, ahol trágyává alakították át az egészet. Valaha ez volt a világ leghatalmasabb gőzgépe.

hogy látogatókat tudunk hozni ide, megfelelő biztonsági feltételekkel. Egyetemisták, építésszek, gépészmérnökök, tudománytörténészek jönnek ide, rendeztesen, vagy különféle rendezvények alkalmával, s ez pénzt jelent a további javításokhoz, pénzt a munka következő szakaszához. Most már az ügy sínen van, s előrelátható hogy néhány éven belül az út végére érhetünk.

Szerintem ez példászerű lesz, hiszen megmutattuk, hogy számtalan értékes építményt meg lehet menteni összefogással.

Kelet-Európára gondoltam. Vajon mikor indul itt is egy ilyen pozitív mozgalom? Hiszen azt mondja nekünk e történet, hogy a civiltársadalom nagyon sokat tehet azért, hogy a döntések jó irányban haladjanak, s értékeink ne vesszenek el.

Mandics György

A szabad rókok világa

Angliai és skóciai útjegyzetek III.

Látogatás a Royal Society intézetében

Az Egyesült Királyság Akadémiája, a Royal Society 1660-ban alakult, s minden tudományos társaság modellje lett a világon. Jelmondata

épület kapuját, hiszen ez templom, minden tudósnak, mégpedig egy igen exkluzív, ahova viszonylag kevés halandó lépett be a tudósokat s a koronás főket leszámítva.

Rögtön a bejáratnál a porta mögött az Akadémia mai műsora. Az elegáns eseménytáblán így szerepeltem kolleganómmal: 11.00 A román küldöttség fogadása. Rögtön le is fotóztuk magunkat hiúságunkat kielégítendő. Akkor még nem tudtuk,

Nemzetközi Kapcsolatok irodájára vezetője s fogadott.

Elmeséltük hogy mi járatban vagyunk, mi az angol-román kulturális csere és nagyon boldogok voltuk, hogy esetünkben már megvalósult az, amire annyira vágytunk: a civilszervezetek hatékonysága növelése ilyen nemes és érdekmentes területen is. Sajnos, mondotta Cody asszony, mi még csak az intézmények közötti hivatalos kapcsolatok szintjén dolgozunk, mivel ez a bejáratot, hagyományos út: Akadémia az Akadémiával van kapcsolatban, de az utóbbi 10 év éppen azt mutatta meg, hány tehetség marad kívül az akadémiai intézményeserék keretein, néha igen szubjektív, személyi okokból. Ezért rögtön arra kért, hogy legyünk partnereik olyan fiatal tehetségek felkutatásában, akik doktorátusi munkát végeznek, kapcsolatban vannak a legjelentősebb nemzetközi intézetekkel, de valamilyen okból kívül maradtak a hivatalos akadémiai kapcsolatokban megszerezhető tanulmányi utak keretein. Bár az akadémia megkapták az ilyen utakra szóló nyomtatványok szövegét és feltételeit, még eddig nem kaptak Romániából ilyen kérést. Pedig nem hiszik, hogy ne lennék itt is értelmes, képzett fiatal elmék, akik valami újat szeretnének tenni, s van is valami pompás ötletük, aminek kutatását a hazai laboratóriumok feltételei és a pénz megakadályozzák.

- Milyen területen dolgozhatnak a kutatók? - kérdezzük Constantinescu úrtól, aki csak névrokora az államfőnek.

- Természettudományok, matematika, mérnöki tudományok, orvostudomány, pszichológia, régészet, földrajz, és tudománytörténet. Nem nyerhető ösztöndíj társadalomtudományokban és klinikai orvostudományban.

- Ki vehet részt az akcióban?

- Mindenki, aki legalább beiratkozott a doktorátusára, vagy túl van ezen, s publikációi ismertek legalább egy an-

Simon Geikie
a Nagybácsi neve mellett

hogy Emil Constantinescu és Andrei Marga tanügyminiszter mellett mi vagyunk a harmadik román delegáció, akit fogadtak.

Igyekeztünk nagyon pontosnak lenni, s ez sikerült is. Vida Cody, az európai országokkal s a Szovjetunióval való kapcsolatok menedzsere és Razvan Constantinescu, a

gol szakértő előtt, aki nagyra becsüli, és képes referenciát adni munkáiról.

- Mennyi időre szól az ösztöndíj?

- Két ösztöndíj van. Az Európai tanulmányi utazás 2-26 hétre szól, a Royal Society/NATO ösztöndíj 12 hónapra. Ezek az alap-ösztöndíjak, amelyek az utazás, és az angliai tartózkodás teljes költségét fedezik.

- Hogyan kell nekikezdeni?

- Ha megfelel a feltételeknek, kérni kell egy kérdőívet, kitölteni. Határidő - minden évben április 15 és október 1. Utána levélben értesítjük a jelöltet kérés sorsáról. Mindjárt át is adok két kérdőívet.

Nos, aki úgy érzi arra érdemes, jöjjön be a szerkesztőségbe.

Egy szentély belülről

Hosszan beszélgettünk még a tudomány feladatairól, meg arról hogy mit tehet a problémák tudatosításáért az író, aztán egy nagy körsétával fejeztük be látogatásunkat. Megcsodáltuk a díszterem barokk díszeit, remek mennyezetfreskóit, csodálatos fafaragásait, ellátogattunk a fogadások termébe ahol az 1200 rendes brit tag, s a 100 külföldi nagy tudós találkozni szokott, egy csodás órát töltöttünk a könyvtárban, ahol első kiadásban állnak a tudomány nagyjainak bőrkötéses föliánsai, a szerzők kézjegyével, megnéztük a nagyok relikviáit, majd kimentünk a teraszra ahol a nemzeti ünnepeken frakkban áll az egész társaság, s tiszteleg a közeli palotából a park mentén végighajtó királyi hintó előtt. Amikor a lépcsőházban kifelé igyekeztünk rátaláltunk a Royal Society elnökeinek nagy márványtáblájára. Olvastuk a csodás listát, s egyszer csak felkiált barátom, Simon Geikie.

- Jé, az Archibald nagybácsi. Te Jóisten. Ő is elnök volt!

Igy igaz. Archibald Geikie, a nagy geológus 1908-1911 között a Royal Society elnöke volt.

Oda is állítottam rögtön, s készítettem róla egy fényképet. Ne mondhasssa, hogy csak a kelet-európaiakat érhetik meglepetések a Royal Society épületében.

Mandics György
(folytatjuk)

NULLIUS IN VERBA azaz semmi a szóban azt fejezi ki, hogy ez a közösség kevés hittel adott a szóbeszédnek, s mindenképp a tényeket, s bizonyítást helyezte. A társaság nagyjai Newton, Darwin, Faraday, Huxley, Crookes, s a többiek; a tudománytörténet óriásai. Nem kis megilletődöttséggel léptem hát át az ódon